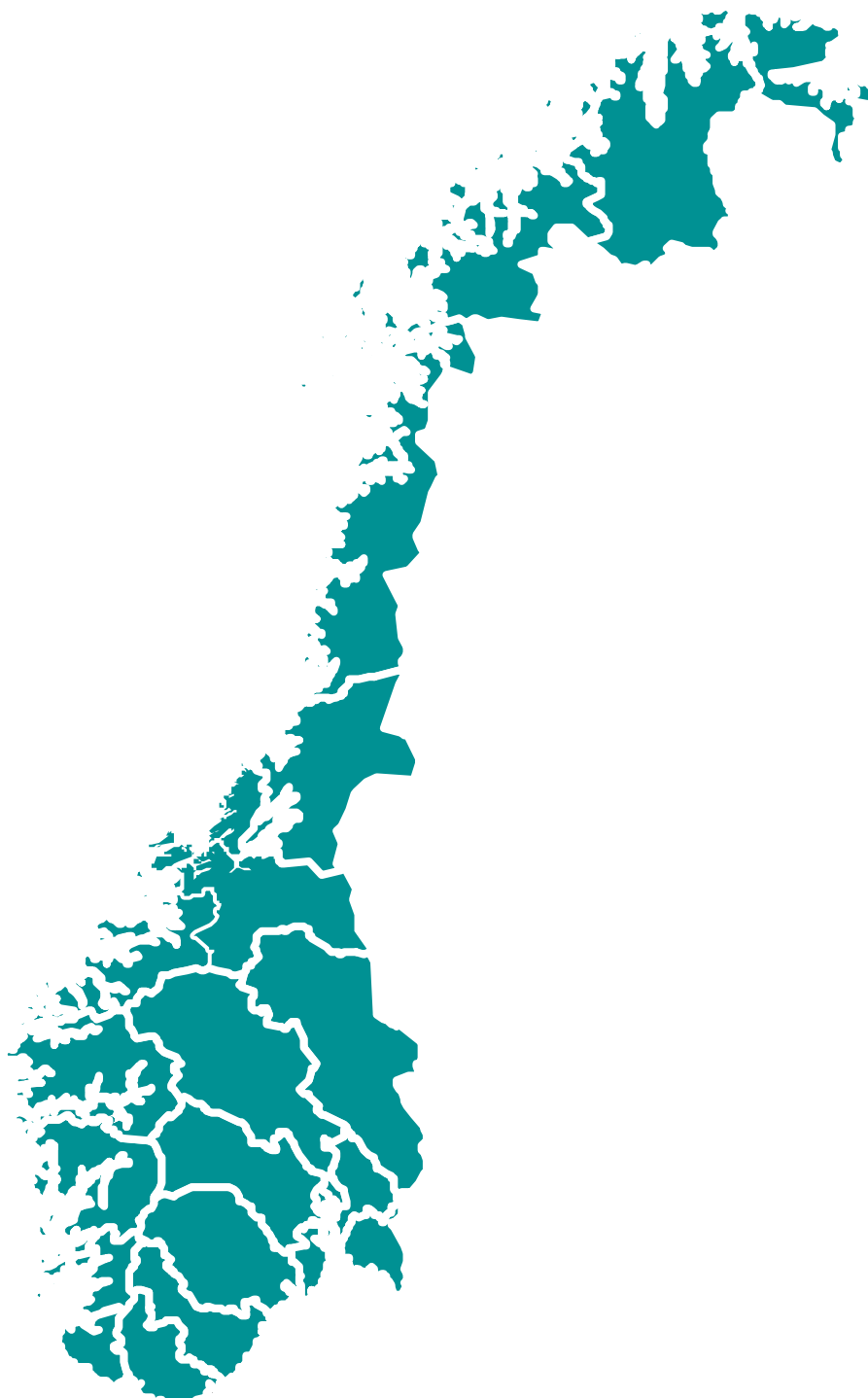

FORSVARSSSEKTORENS ØKONOMISKE BIDRAG TIL SAMFUNNET

REGIONAL OG FYLKESVIS RAPPORT FOR 2018

SAMMENDRAG

Forsvarssektoren tildeles årlig betydelige midler for å beskytte og ivareta Norges sikkerhet, interesser og verdier. Midlene som tildeles anvendes til et bredt spekter av områder, alt fra kjøp av moderne våpensystemer, til lønnsutbetalinger til ansatte og vedlikehold av bygningsmasse. Bruken av midlene, enten i form av etatenes kjøp av varer og tjenester, eller de ansattes personlige forbruk, gir ofte et viktig økonomisk bidrag til stedene der forsvarssektorens etater er lokalisert.

Hensikten med denne rapporten er nettopp å identifisere det økonomiske bidraget av forsvarssektorens tilstedeværelse. Rapporten gir en fremstilling av de økonomiske effektene i 2018, fordelt på fylkes- og regionsnivå.

Utgangspunktet for tilsvarende rapporter tidligere år har vært regnskapstall for Forsvaret og Forsvarsmateriell, samt tall som reflekterer deler av Forsvarsbyggs virksomhet. I denne rapporten er hele Forsvarsbyggs og Forsvarets forskningsinstitutts virksomhet inkludert. En annen endring er at det i denne rapporten er skilt mellom hvor sektorens ansatte bor og hvor de jobber, noe som gir et mer realistisk anslag på fordelingen av den enkelte ansattes personlige forbruk. Disse grepene gjør det mulig å tegne et mer helhetlig bilde av sektorens økonomiske bidrag til samfunnet, men gjør samtidig at tallene i denne rapporten i liten grad lar seg sammenstille med tall fra tidligere års rapporter. Datagrnnlaget tar hovedsakelig utgangspunkt i etatenes regnskapstall for 2018.

Totalt i 2018 er det beregnet at forsvarssektorens aktivitet og tilstedeværelse har bidratt med 31,4 mrd. kroner til økonomien på de stedene hvor sektorens etater og deres mange leverandører er lokalisert. I tillegg kommer effekten av industrisamarbeid med en gjenkjøpsverdi på 1,9 mrd. kroner. Vare- og tjenestekjøp og lønnsutgifter utgjør de største kildene til det økonomiske bidraget for 2018.

INNHold

1.	INNLEDNING	3
1.1.	FORMÅL	3
1.2.	HOVEDFUNN	3
1.3.	METODE OG FORUTSETNINGER	3
1.4.	DATAGRUNNLAG OG KILDER	6
2.	FORSVARSSSEKTORENS ØKONOMISKE BIDRAG TIL SAMFUNNET	7
2.1.	OVERORDNEDE BEREKNINGER.....	7
2.2.	ØKONOMISK BIDRAG FRA PRIVAT FORBRUK OG SKATT	9
2.3.	ØKONOMISK BIDRAG FRA KJØP AV VARER OG TJENESTER.....	10
2.4.	ØKONOMISK BIDRAG FRA EIENDOM, BYGG OG ANLEGG	13
2.5.	INDIREKTE EFFEKT: INDUSTRISAMARBEID	15
3.	OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	17
	Vedlegg 1: Fordeling av disponibel inntekt på kategori og antatt forbrukssted.....	18
	Vedlegg 2: Regional og fylkesvis fordeling av økonomiske effekter av forsvarssektorens tilstedeværelse.....	19
	Vedlegg 3: Regional og fylkesvis fordeling av gjenkjøpsverdi for perioden 2014–2017	22
	Vedlegg 4: Regional og fylkesvis fordeling av økonomiske effekter av forsvarssektorens økonomiske bidrag for perioden 2014-2017	23

1. INNLEDNING

Denne rapporten gir en fremstilling av økonomiske effekter av forsvarsektorens tilstedeværelse og aktivitet i Norge, fordelt på regioner og fylker. Forsvarssektoren består av de fire etatene Forsvaret, Forsvarsmateriell (FMA), Forsvarsbygg (FB) og Forsvarets forskningsinstitutt (FFI).¹ Etatene styres av Forsvarsdepartementet (FD), og det presiseres at FD holdes utenfor denne analysen. Rapporten er utarbeidet av avdeling for økonomi og styring i FD.

1.1. FORMÅL

Rapportens formål er å synliggjøre hvor stor del av forsvarssektorens årlige tildeling som vurderes å gi økonomiske effekter for aktører utenfor sektoren.

1.2. HOVEDFUNN

FDs vurdering av den økonomiske effekten av forsvarssektorens tilstedeværelse og aktivitet i 2018 er estimert til 31,4 mrd. kroner totalt, noe som er en økning på 3,4 mrd. kroner sammenliknet med 2017. Økningen fra 2017 til 2018 kan imidlertid ikke sammenliknes uten videre, da den økonomiske effekten for 2018 er beregnet med utgangspunkt i andre forutsetninger enn det som ligger til grunn i tidligere rapporter. Den største forskjellen fra foregående utgaver er at samtlige underliggende etater i forsvarssektoren nå er inkludert i tallmaterialet. Videre er det gjort flere metodiske grep for en bedre geografisk fordeling av de økonomiske effektene.

Innlemmelsen av flere underliggende etater i analysen bidrar isolert sett til å øke den totale økonomiske effekten av forsvarssektorens aktivitet og tilstedeværelse relativt til foregående år. De metodiske grepene påvirker på sin side ikke summen av det samlede økonomiske bidraget. Alt annet likt vil altså summen av de endringer som er gjort i forbindelse med denne utgaven gi en høyere, total økonomisk effekt for 2018 sammenliknet med tidligere år.

1.3. METODE OG FORUTSETNINGER

Dette kapitlet tar for seg de metoder og forutsetninger som er lagt til grunn i beregningene. Første del omfatter en generell gjennomgang. Deretter utdypes enkelte områder nærmere.

Generelt

Denne rapporten ser på de økonomiske effektene² av forsvarssektorens tilstedeværelse i 2018. Rapporten for 2017, og for tidligere år, så hovedsakelig på etaten Forsvaret, men FMA og en stor andel av FBs virksomhet var også inkludert. Fra og med 2018 inkluderes alle sektorens fire etater (Forsvaret, FMA, FB og FFI) i analysen for å gi et mer helhetlig bilde av sektorens samlede økonomiske bidrag til samfunnet.

Det er hovedsakelig fire områder som søkes kartlagt med rapporten: Økonomiske bidrag til samfunnet fra ansattes forbruk og skatt, etatenes kjøp av varer og tjenester fra norske leverandører, midler brukt av etatene knyttet til drift av eiendomsmassen, samt investeringer i eiendom, bygg og anlegg (EBA). I tillegg kommer den indirekte økonomiske effekten fra utlandet gjennom leveranser fra norsk forsvarsindustri på bakgrunn av gjenkjøpsordninger. Faktorene nevnt over er inkludert i rapporten, og utdypet i egne kapitler.

For å måle forsvarssektorens økonomiske bidrag til samfunnet, er det tatt utgangspunkt i data som gir informasjon om aktivitet og tilstedeværelse som medfører en økonomisk effekt. I rapporten er effektene vist både samlet og på regions- og fylkesnivå. Dette gjør det mulig å skape et overordnet

¹ Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) var en etat i sektoren i 2018, men er ikke inkludert ettersom den ble overført til Justis- og beredskapsdepartementet 3. mai 2019.

² I rapporten vil begrepene økonomisk effekt og økonomisk bidrag brukes om hverandre

bilde, og samtidig se utviklingen i ulike regioner og fylker over tid. Sammenslåingen av Sør- og Nord-Trøndelag til Trøndelag skjedde 1. januar 2018, og er reflektert i denne rapporten.

Rapporten er konsentrert om nasjonale effekter av forsvarssektorens økonomiske bidrag. Effekter som kan knyttes til virksomhet utenfor Norges grenser er inkludert, men vil ikke utdypes. Eksempelvis gjelder dette lønnsutbetalinger til personell i utlandet, og kjøp av varer og tjenester fra internasjonale leverandører (som ikke omfattes av gjenkjøpsordningen). Hovedtall i denne rapporten vil derfor kunne avvike fra andre rapporter og økonomiske analyser, eksempelvis regnskapsanalyser og/eller budsjettanalyser for tilsvarende år.

En ukjent samlepост benyttes der det er uklart hvor midlene ender. Dette omfatter i vesentlig grad ukjent forbruk, ulike avgifter og skatteandeler som går tilbake til statskassen, samt vare- og tjenestekjøp der det er uklart hvor de økonomiske effektene finner sted. En del av den ukjente samlepостen er også knyttet til EBA (investeringer og drift). Dette skyldes at en del EBA-investeringer er kategorisert som lands- eller regiondekkende, og at lokaliseringen av enkelte investeringer og vedlikeholdstrengende bygningsmasse er gradert informasjon som ikke er tilgjengeliggjort til dette arbeidet.

I tidligere utgaver av rapporten ble effektene også sammenliknet gjennomgående over årene fra 2014 til 2017, og det ble lagt vekt på å opprettholde sammenliknbarhet mellom årene så langt det lot seg gjøre. I denne utgaven er det foretatt vesentlige endringer i metode og forutsetninger for å øke kvaliteten på de resultater som fremkommer av analysen. Det har vært vektlagt valg av mer realistiske forutsetninger og bedre utnyttelse av informasjon i dataene. Overordnet metodikk og målemetode er derfor ulik foregående rapporter, og rapporten for 2018 gir således et brudd i rekken av utgivelser når det gjelder sammenliknbarhet på tvers av år. En oversikt over økonomiske effekter for perioden 2014–2017 er gjengitt i vedlegg 4.

Alle tall er oppgitt i 2018-kroner og med avrundede beløp med mindre annet er spesifisert.

Det tas forbehold om at det reelle økonomiske bidraget fra forsvarssektorens aktivitet kan avvike noe fra det som estimeres i rapporten. Dette skyldes primært at beregningene er basert på en rekke antakelser. En annen medvirkende årsak er at multiplikatoreffekter for avledet privat forbruk og kjøp av varer og tjenester ikke er inkludert i analysen.

Forbruk og skatt

I tidligere rapporter var fordelingen av personellutgifter basert på to datakilder. Den geografiske fordelingen av årsverk var basert på tjenestested iht. Forsvarsstabens (FST) personelloversikter. Dette var videre koblet med total lønnsutbetaling for Forsvaret og FMA, hentet fra Forsvarets og FMAs regnskapssystem. Personellutgiftene ble da beregnet ut fra gjennomsnittsutgift per årsverk for hvert regnskapskapittel. Utgiften ble så fordelt på tjenestested. Denne fremgangsmåten tok ikke hensyn til pendling.

Ny metode benytter anonymiserte lønnsdata på individnivå. Dataene er videre koblet med de ansattes bosted og tjenestested, slik at det er mulig å skille mellom pendlere³ og ikke-pendlere. Dette for å ta hensyn til at en stor andel av sektorens ansatte er pendlere, som trolig legger igjen mindre av sin disponible inntekt i bostedsfylket sammenliknet med ikke-pendlere.

Videre fordeles disponibel inntekt til den ansattes bosted, tjenestested og til en ukjent post, på bakgrunn av ulike forbruksandeler. Vedlegg 2 gir en fullstendig oversikt over hvilke forbruksandeler som inngår i beregningene. Forbruksandelene benyttes for å ta høyde for at utbetalt lønn normalt brukes på et sett av forskjellige varer- og tjenester, og at disse typisk konsumeres på ulike geografiske lokasjoner. I beregningene legges det til grunn at 43 prosent av disponibel inntekt⁴ går

³ Definert som ansatte som arbeider i en annen region enn bostedsregionen.

⁴ Brutto lønn fratrasket skatt og pensjon.

tilbake til bostedsfylket gjennom privat konsum av varer og tjenester. Dette anslaget baserer seg på en oversikt over forbrukets sammensetning i Norge i 2017, publisert på Statistisk sentralbyrå (SSB) sine nettsider⁵. I nettartikkelen fremgår det at nordmenn i gjennomsnitt benytter 43 prosent av disponibel inntekt på transport, matvarer, tobakk og alkoholfrie drikkevarer, kultur og fritid og egenandeler til helse. Dette er varer og tjenester som typisk konsumeres i nærheten av bostedet, og som derfor er rimelig å anta har en positiv økonomisk effekt i bostedsfylket. Videre legges det til grunn at halvparten av dette forbrukes i tjenestefylket dersom den ansatte pendler. Førstegangstjenestegjørende antas imidlertid å benytte 90 prosent av sin disponible inntekt på tjenestestedet, og de resterende 10 prosentene antas å gå til ukjent forbruk og sparing.

Arbeidsgiveravgift og den statlige andelen av skatteinnbetalingene er trukket fra, da de ikke nødvendigvis går tilbake til steder hvor personellet arbeider og/eller bor. Skatter og avgifter inngår imidlertid i en ukjent samlepost. Dette gjelder også andelen av disponibel inntekt som går til husleie/nedbetaling av lån, strøm/elektrisitet, sparing og utenlandskonsum. Basert på SSBs tall, antas det at denne andelen beløper seg til 57 prosent. Det er videre korrigert for lavere skattesatser i Finnmark og Nord-Troms.

Vare- og tjenestekjøp

I kjøp av varer og tjenester ligger både materiellinvesteringer⁶, anskaffelser i forbindelse med drift av materiell, og andre vare- og tjenestekjøp fra nasjonale og internasjonale leverandører. Forsvarssektorens kjøp av varer og tjenester fra norske leverandører er basert på leverandørens adresse i Brønnøysundregisteret. Avvik kan oppstå dersom en landsdekkende leverandør har en sentral foretaksadresse, mens arbeidet utføres av eksempelvis et regionalt avdelingskontor, dersom en leverandør benytter seg av underleverandører, eller liknende. Det er imidlertid usikkert hvor stor andel av de totale vare- og tjenestekjøpene i sentrale fylker som Oslo og Akershus dette gjelder. Eventuelle avvik fra registrert adresse hos leverandørene er forsøkt hensyntatt ved å tilskrive deler av varekjøpene i Oslo og Akershus til en ukjent samlepost. Dette basert på en gjennomgang av hvorvidt de største leverandørene i Oslo og Akershus har regionale kontorer eller ikke. Til tross for denne korrigeringen, knytter det seg fremdeles en viss usikkerhet til den geografiske fordelingen av vare- og tjenestekjøp, med hensyn til at noen av effektene kan være registrert på Østlandet, men faktisk har funnet sted i andre regioner.

Eiendom, bygg og anlegg (EBA)

Det er i hovedsak to økonomiske effekter som oppstår som følge av sektorens EBA-bruk. Den ene kommer fra det daglige drifts- og vedlikeholdsarbeidet som må gjøres på bygningsmassen sektoren eier, og den andre følger av de investeringer sektoren gjør for å bygge ny EBA eller fornye eksisterende EBA.

De økonomiske effektene av investeringer i EBA er basert på innrapporterte tall fra FB for regnskapsåret 2018. Disse er fordelt på de ulike etablisementene som har hatt investeringsaktivitet. Det er utfordrende å skulle estimere nøyaktig hvilken økonomisk effekt som tilfaller et geografisk område som følge av investering i EBA. Et byggeprosjekt består av en rekke ulike innsatsfaktorer, som eksempelvis byggematerialer og håndverkere, og en presis fordeling av hver enkelt effekt vil fort vise seg å være uhåndterlig. I denne rapporten er det derfor håndtert, som en forenkling, ved at summen av alle innsatsfaktorer i et investeringsprosjekt tilfaller fylket hvor prosjektet utføres. Til tross for at deler av de økonomiske effektene ikke nødvendigvis tilfaller fylket

⁵ Statistisk sentralbyrå (2018). Dette bruker nordmenn penger på. Tilgjengelig fra: <
<https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/dette-bruker-nordmenn-penger-pa>
>.

⁶ Alle materiellinvesteringer på kapittel 1760, post 45 og 1761, post 45 (kjøp av nye F-35 kampfly) er inkludert. Tallet for kampflyinvesteringer er imidlertid summen av utbetalinger i 2018, og vil derfor kunne avvike noe fra hva som er regnskapsført.

hvor investeringsprosjektet er lokalisert, gir det et bilde på at forsvarssektoren har prioritert og stadfestet fortsatt tilstedeværelse i det aktuelle området.

Den geografiske fordelingen av driftsmidler benyttet til EBA er basert på FBs regnskapstall for 2018. En rekke av FBs leverandører er lokalisert med hovedkvarter på det sentrale Østlandet, noe som gir et noe skjevt bilde av den geografiske fordelingen av driftsmidler. For bedre å fordele disse driftsmidlene på fylkesnivå er arealet av bygningsmassen som forsvarssektoren benytter i de ulike fylkene benyttet.

Industrisamarbeid

Økonomisk effekt av industrisamarbeid gjennom gjenkjøpsavtaler er inkludert som en indirekte effekt, og omtales i kapittel 2.5. Beregningen av den økonomiske verdien av gjenkjøp gjøres ut fra en rekke kriterier, og er ikke tilsvarende det utenlandske leverandører faktisk betaler til norsk industri. Beregninger som gjøres her, kommer etterskuddsvis som følge av en prosess tilhørende godkjenning av avtaler. Dette innebærer at siste år med tilgjengelig verdi på gjenkjøp er 2017. Gjenkjøpstallene for 2018 blir klare primo 2020, og vil først kunne synliggjøres ved senere oppdateringer av denne rapporten.

1.4. DATAGRUNNLAG OG KILDER

Tallmaterialet og data som er benyttet som grunnlag for fylkesvis og regionsvis analyse er basert på følgende:

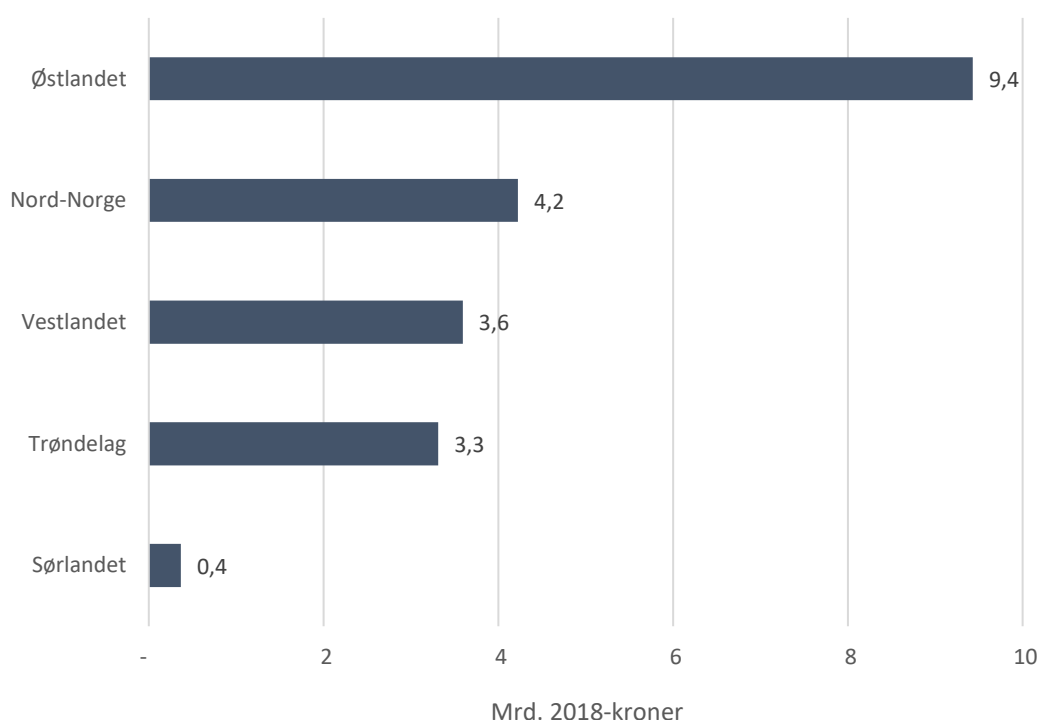
- Regnskapstall for 2018 fra Forsvaret, FMA, FB og FFI: Kreditoromsetning (utbetalinger til leverandører i 2018) og lønnsutbetalinger til etatenes ansatte.
- FBs framdriftsrapport for EBA-investeringer for 3. tertier 2018.
- Utbetalinger til kampflyinvesteringer fra FMA i 2018.
- FBs fordeling av leid areal i helhetlig eiendomsregister (HER) per 31.12.2018.
- FDs tall for gjenkjøp i 2017, beregnet av FMA i oktober 2018.
- Rapport om fylkesvis verdiskaping for 2017 med underliggende regneark.
- Skatteetatens nettsider (skattesatser og sonefordeling av arbeidsgiveravgift).
- Statistisk sentralbyrås nettsider (forbruksandeler).

2. FORSVARSSEKTORENS ØKONOMISKE BIDRAG TIL SAMFUNNET

Estimatene for forsvarssektorens økonomiske bidrag til samfunnet er basert på effekter som følger av forsvarssektorens vare- og tjenestekonsum, ansattes private forbruk og innbetaling av skatt, samt EBA-relaterte utgifter. Indirekte økonomiske effekter fra utlandet gjennom gjenkjøpsavtaler med sivile bedrifter tilkommer også. Indirekte effekter omtales separat i avsnitt 2.5, og inngår ikke i de totale beregningene presentert i avsnitt 2.1.

2.1. OVERORDNEDE BEREGNINGER

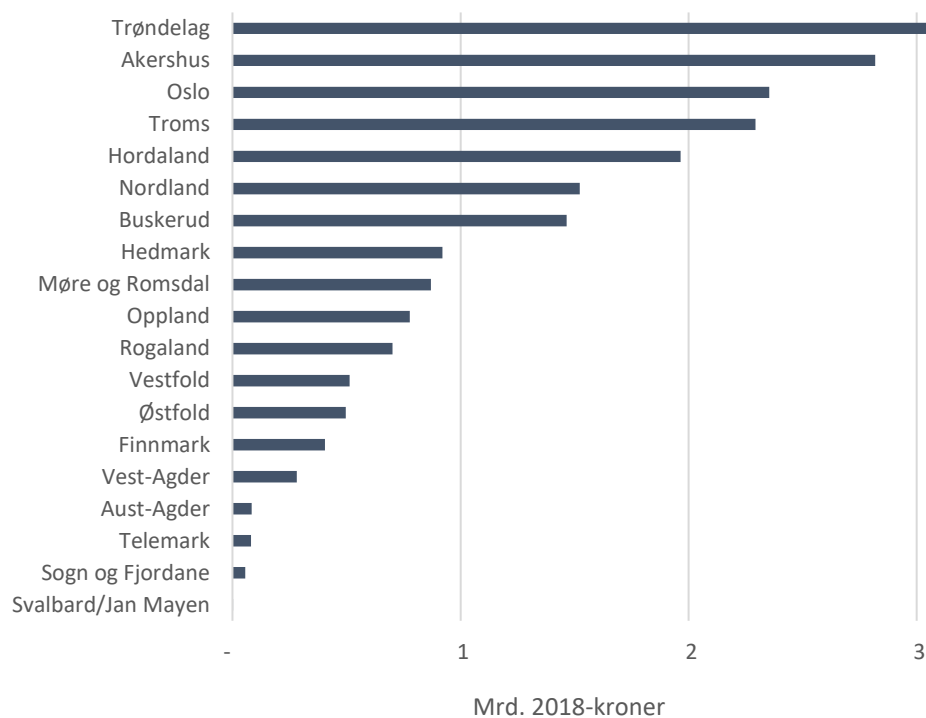
Samlet, beregnet økonomisk effekt av forsvarssektorens tilstedeværelse og aktivitet i Norge var på 31,4 mrd. kroner i 2018. Figur 1 gir en fremstilling av regionsvis fordeling av sektorens totale, nasjonale økonomiske bidrag i 2018. En oversikt over hvilke fylker som inngår i de ulike regionene fremgår av vedlegg 2.

Figur 1 – Regionsvis fordeling av totalt økonomisk bidrag fra forsvarssektoren i 2018

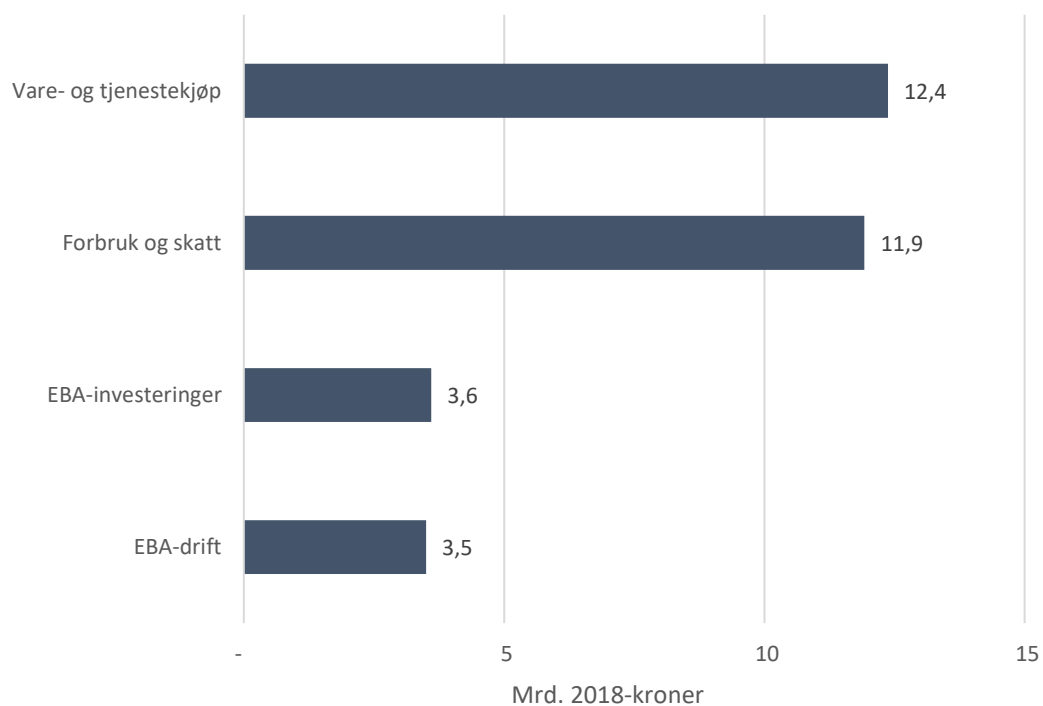
Den regionsvise fremstillingen viser at Østlandet er regionen med størst økonomisk bidrag fra sektoren, etterfulgt av Nord-Norge og Vestlandet. 10,5 mrd. av det totale økonomiske bidraget går til en ukjent samlepост. Dette skyldes blant annet at store deler av privat forbruk og skatt ikke automatisk kan tilegnes et bestemt sted, som nevnt i kapittel 1.3. Tilsvarende gjelder for en del utbetalinger forsvarssektoren har til leverandører med sentrale foretaksadresser og regionale avdelingskontor.

Videre viser figur 2 at Trøndelag og Akershus er de fylkene hvor forsvarssektorens økonomiske bidrag er størst, etterfulgt av Akershus og Troms. Det store økonomiske bidraget til Trøndelag skyldes EBA-investeringer knyttet til byggingen av kampflybasen på Ørlandet. Som det fremkommer under kapittel 2.3, er Oslo og Akershus' store andel hovedsakelig knyttet til Forsvarets kjøp av varer og tjenester. Som følge av utfordringene rundt sentrale foretaksadresser og regionale avdelingskontor, er det grunn til å tro at noe av denne effekten kan tilskrives andre fylker.

Figur 2 - Fylkesvis fordeling av totalt økonomisk bidrag fra forsvarssektoren i 2018

Figur 3 viser at vare- og tjenestekjøp, samt personellrelaterte utgifter, er de største postene som inngår i beregningen av forsvarssektorens samlede økonomiske bidrag til samfunnet. En mer detaljert fremstilling over fordelingen av de fylkesvise og regionale økonomiske effektene er presentert i vedlegg 2.

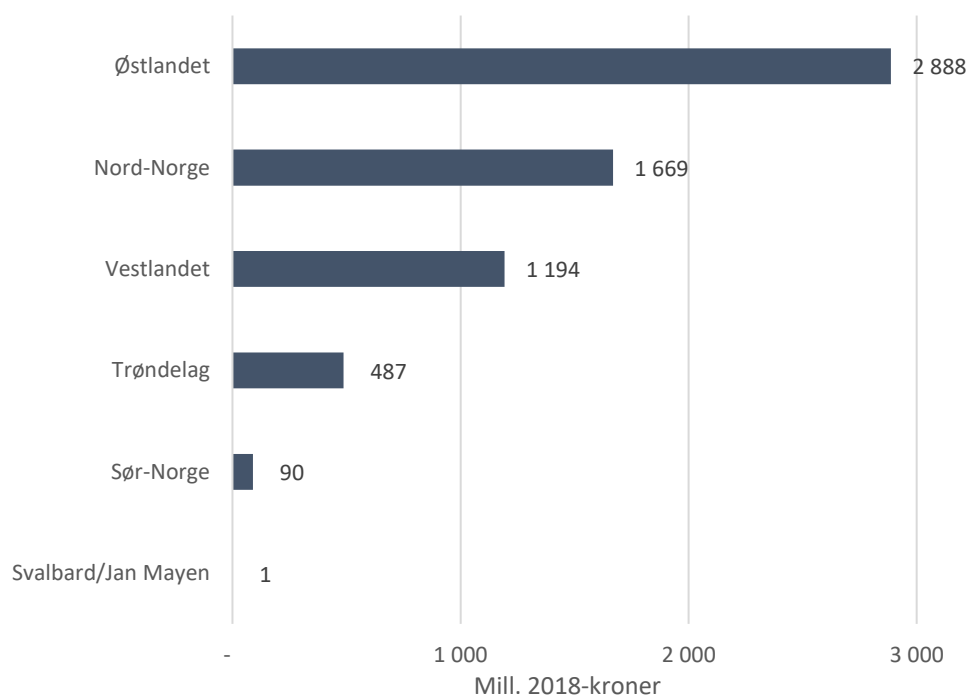
Figur 3 – Fordeling av totalt økonomisk bidrag fra forsvarssektoren på kategori

2.2. ØKONOMISK BIDRAG FRA PRIVAT FORBRUK OG SKATT

Den økonomiske effekten av personell er basert på regnskapsførte lønnsutgifter for 2018 for ansatte i Forsvaret, FMA, FB og FFI. Brutto lønnsutbetalinger inklusive tillegg er fratrasket skatt⁷ og pensjon, slik at man sitter igjen med disponibel inntekt. Disponibel inntekt er videre fordelt på forbruk i bostedsfylket, tjenestefylket og en post for ukjent forbruk og sparing. Personellets samlede økonomiske effekt utgjorde 38 prosent av det totale bidraget for 2018.

Forsvarssektorens økonomiske bidrag fra forbruk og skatt er i 2018 estimert til å utgjøre 12 mrd. kroner, hvorav 6,3 mrd. kroner utgjør privat forbruk på bosted og tjenestested. De resterende 5,6 mrd. kronene kommer fra ukjent forbruk, statsskatt og arbeidsgiveravgift. Det økonomiske bidraget fra privat forbruk og skatt varierer årlig, noe som blant annet skyldes en del variable tillegg (slik som øvelsestillegg). Eksempelvis ble øvelsen Trident Juncture avholdt i Norge i 2018, noe som trolig har påvirket summen av regnskapsførte, variable tillegg. Som følge av endringer i metode og forutsetninger som nevnt i avsnitt 1.3, er det imidlertid ikke mulig å sammenlikne lønnsutgiftene i 2018 med tilsvarende beløp for tidligere år.

Figur 4 viser en regionsvis fordeling av forsvarssektorens bidrag fra forbruk og skatt i 2018. Østlandet er regionen som får det høyeste økonomiske bidraget fra privat forbruk og skatt med rundt 2,9 mrd. kroner. Dette skyldes at en stor andel av forsvarssektorens ansatte bor og/eller arbeider på Østlandet. Ellers tegner fordelingen et godt bilde av forsvarssektorens tilstedeværelse rundt om i landet, med stor aktivitet i Nord-Norge, på Vestlandet og i Trøndelag.

Figur 4 – Regionsvis fordeling av privat forbruk og skatt i forsvarssektoren i 2018

Figur 5 viser den fylkesvise fremstillingen av økonomisk bidrag fra forbruk og skatt. I 2018 ser vi at Troms, Hordaland og Akershus er de tre fylkene som har hatt høyest økonomisk effekt av ansattes

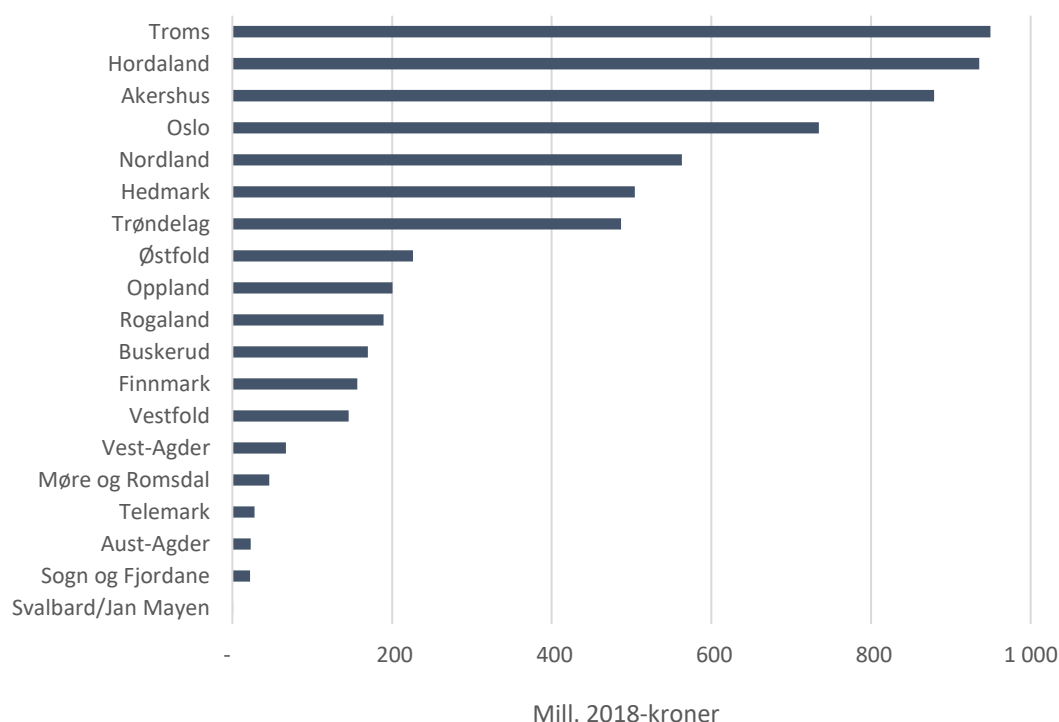
⁷Den statlige skattetrekkandelen (felleskatt; 8,55 prosent i 2018, trinnskatt og trygdeavgift) og arbeidsgiveravgift er trukket fra lønnsutgiftene i de ulike fylkene og vil inngå i en ukjent samlepост, da de ikke nødvendigvis går tilbake til kommunen/fylket hvor personellet er registrert. Kommuneskatt (11,8 prosent i 2018) og fylkesskatt (2,65 prosent i 2018) er tildelt bostedsfylket.

forbruk og skattebetalinger, som i stort reflekterer de geografiske tyngdepunktene for forsvarssektoren.

Mange av Forsvarets militære avdelinger har tilhold i Troms fylke, herunder blant annet Bardufoss leir med Sambandsbataljonen, Stridstrenbataljonen og Militærpolitikompagniet. Bardufoss flystasjon er Norges base for helikopter og huser blant annet Luftforsvarets flyskole. Setermoen leir med Panserbataljonen, Artilleribataljonen, Sanitetsbataljonen og Etterretningsbataljonen, samt Skjold leir med 2. bataljon og Ingeniørbataljonen, ligger også i Troms. Andre enheter/avdelinger i fylket er Kystjegerkommandoen, Alliert treningssenter Nord, Forsvarets lønnsadministrasjon og Forsvarets musikkorps Nord-Norge.

I Bergen ligger Haakonvern som er Sjøforsvarets hovedbase. I tillegg er flere av Forsvarets øvrige avdelinger representert her. Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) har for eksempel Regional logistikkommando Vest-Norge på basen samt verksted med vedlikeholdskapasitet for Sjøforsvarets fartøy og materiell.

I Akershus og Oslo finner vi flere av forsvarssektorens etater, og flere av Forsvarets avdelinger. For eksempel har blant annet Forsvarsstaben, Forsvarets høgskole, FLO, FMA, Cyberforsvaret, FB og FFI hele eller deler av sin virksomhet i disse fylkene. I tillegg har Luftforsvaret og Forsvarets sanitet virksomhet på Gardermoen og i Sessvollmoen leir.

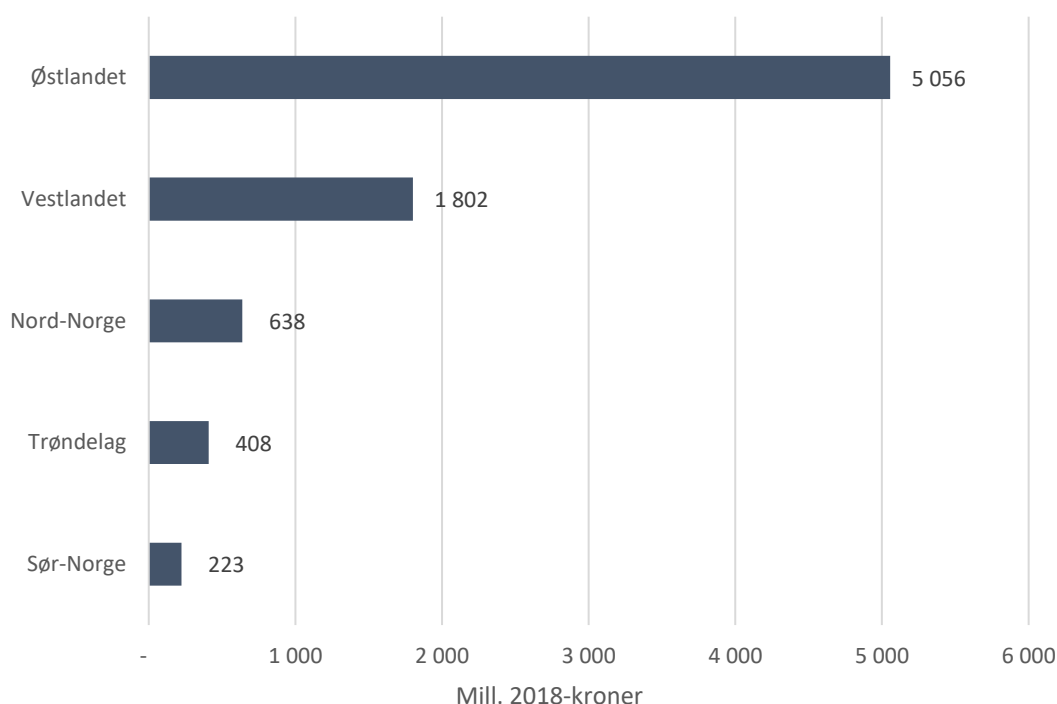

Figur 5 – Fylkesvis fordeling av privat forbruk og skatt i forsvarssektoren i 2018

2.3. ØKONOMISK BIDRAG FRA KJØP AV VARER OG TJENESTER

Forsvarssektorens kjøp av varer og tjenester fra nasjonale leverandører og tjenestetilbydere utgjør 39 prosent av det totale økonomiske bidraget for 2018. I kroneverdi er økonomisk effekt av vare- og tjenestekjøp estimert til 12,4 mrd. kroner. Dette inkluderer både driftsrelaterte kjøp og materiellinvesteringer. Som følge av problematikken rundt sentrale foretaksadresser og regionale avdelingskontor, nevnt i kapittel 1.3, er deler av vare- og tjenestekjøpene tilegnet en ukjent sekkepost. Av den totale økonomiske effekten fra vare- og tjenestekjøp, er det beregnet at 4,2 mrd.

kroner kommer fra leverandører med ukjent geografisk lokasjon. De resterende 8,2 milliardene av sektorens kjøp av varer og tjenester er fordelt regions- og fylkesvis basert på leverandørens lokalisering, og er fremstilt i henholdsvis figur 6 og 7. Østlandet er den klart største leverandørregionen, med over 5 mrd. kroner i vare- og tjenestekjøp fra forsvarssektoren i 2018. Videre er Akershus, Oslo og Buskerud de tre største fylkene med leveranser til forsvarssektoren på henholdsvis 1,5, 1,4 og 1,2 mrd. kroner i 2018. Videre er 5,5 mrd. kroner relatert til kjøp av varer og tjenester i utlandet. En vesentlig del av dette er knyttet til materiellinvesteringer foretatt av FMA. I tillegg kommer kampflyinvesteringer til utlandet på 6,3 mrd. kroner.

Figur 6 – Regionsvis fordeling av forsvarssektorens kjøp av varer og tjenester i 2018

Noen utvalgte forhold for enkelte fylker knyttet til kjøp av varer og tjenester i 2018

Oslo og Akershus

Oslo og Akershus er de to fylkene med størst økonomisk effekt fra kjøp av varer og tjenester. Dette skyldes delvis at mange av sektorens stabs- og felleselementer har tilhørighet i Oslo og Akershus, samt at mange store leverandører har sine hovedkontorer i disse fylkene, jf. kapittel 1.3. Den største leverandøren i Akershus i 2018 var Aerospace Industrial Maintenance Norway AS (AIM Norway AS), som leverer reparasjons- og vedlikeholdstjenester av fly og helikoptre til Forsvaret. AIM Norway AS hadde leveranser til Forsvaret for over 365 mill. kroner i 2018. Ellers er Norwegian Air Shuttle ASA og Equipnor AS sentrale leverandører i Akershus. I Oslo var Leaseplan Norge AS og Egencia Norway AS de største leverandørene med en omsetning fra salg til Forsvaret på henholdsvis 158 og 59 mill. kroner i 2018.

Buskerud

I Buskerud er Kongsberg Defence & Aerospace (KDA) den største leverandøren til Forsvaret og FMA. KDA er involvert i mange forskjellige prosjekter for Forsvaret og FMA, og utbetalingene til KDA vil derfor variere fra år til år i tråd med de ulike fasene til prosjektene. KDA hadde i 2018 leveranser for i overkant av 1 mrd. kroner til Forsvaret og FMA. KDA stod alene for over 80 prosent av forsvarssektorens økonomiske bidrag fra vare- og tjenestekjøp i Buskerud i 2018.

Møre og Romsdal

Den største leverandøren i Møre og Romsdal er Vard Group AS, et skipsverftkonsern med hovedkontor i Ålesund. I 2018 hadde Vard Group AS leveranser til FMA for over 300 mill. kroner. Ellers huser Møre og Romsdal også noen store leverandører innenfor maritimt utstyr og drivstoff til Forsvaret. Rem Valhall AS og Bunker Oil er de største i fylket. Disse selskapene stod for totalt 276 mill. kroner i 2018, tilsvarende 34 prosent av Møre og Romsdals salg av varer og tjenester til Forsvaret.

Hordaland

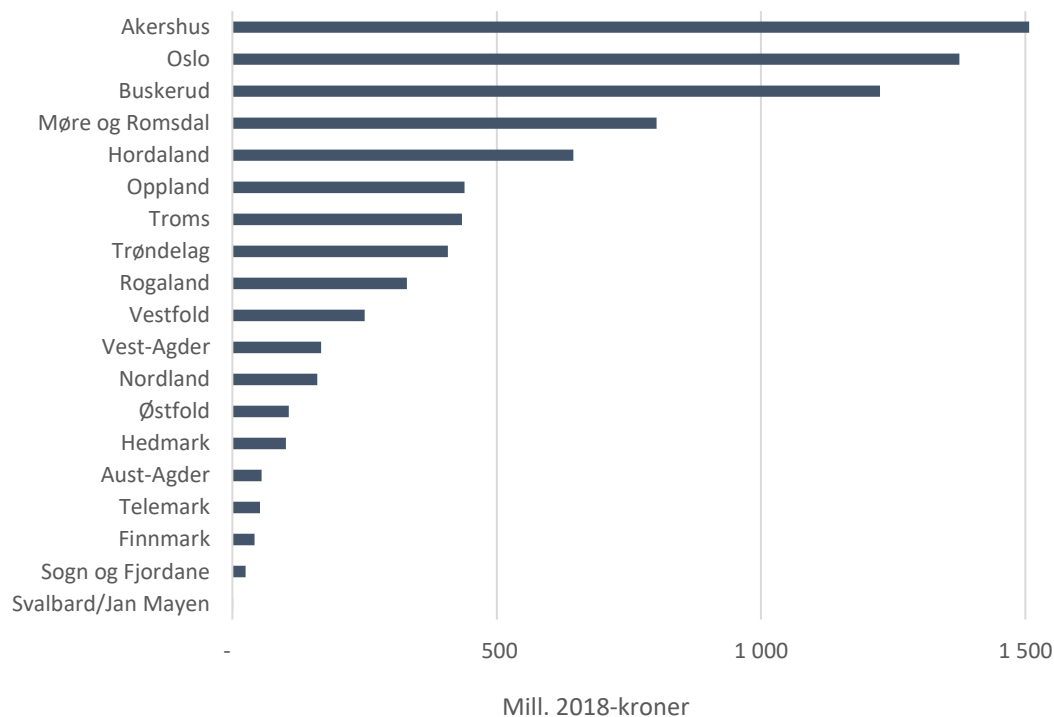
I Hordaland har Sjøforsvarets tyngdepunkt i Bergen stor betydning for fylkets maritime næringer. For eksempel ble det i 2018 utbetalt 109 og 60 mill. kroner til henholdsvis Brammer AS og Bergen Group Services AS, som er betydningsfulle lokale leverandører av maritime vedlikeholdstjenester. Bergen Group Services AS er hovedleverandør på flere rammekontrakter knyttet til service- og vedlikehold på Sjøforsvarets fartøyer, herunder skipsteknisk vedlikehold på Marinens fregattklasse. Total økonomisk effekt av vare- og tjenestekjøp i Hordaland for 2018 er beregnet til 645 mill. kroner.

Oppland

Den største leverandøren i Oppland i 2018 var Nammo Raufoss AS. Nammo Raufoss AS er en høyteknologisk bedrift innenfor forsvars- og romfartsprodukter. Selskapet er spesialisert innenfor design, utvikling, testing og produksjon av ammunisjon og rakettmotorer. I 2018 stod selskapet for nærmere 70 prosent (297 mill. kroner) av Opplands leveranser til Forsvaret og FMA.

Troms

I Troms er Drytech AS sektorens største leverandør av varer. Forsvaret kjøpte feltrasjoner m.m. fra Drytech AS for i underkant av 98 mill. kroner i 2018. I tillegg er Kramer Maritime AS og ASKO Nord AS sentrale leverandører innenfor bl.a. maritim forsyning og logistikk til Forsvaret i Troms.

Figur 7 – Fylkesvis fordeling av forsvarssektorens kjøp av varer og tjenester i 2018

2.4. ØKONOMISK BIDRAG FRA EIENDOM, BYGG OG ANLEGG

Den økonomiske effekten av forsvarssektorens EBA er målt gjennom hvor mye som investeres i EBA og driftsutgifter brukt på EBA i 2018 for samtlige fylker. Totalt bidrar EBA-området med 7,1 mrd. kroner i 2018, noe som utgjør 23 prosent av sektorens totale økonomiske bidrag til samfunnet. Regionale og fylkesvise effekter fra EBA-aktivitet varierer årlig. Dette skyldes hovedsakelig naturlig variasjon i investeringsnivået, eksempelvis som følge av ferdigstillelse eller igangsetting av prosjekter.

EBA-investeringer

Samlede EBA-investeringer⁸ var på 3,6 mrd. kroner i 2018. Figur 8 viser en oppdeling av EBA-investeringene i 2018 fordelt på region. Det er spesielt i Trøndelag at det har blitt investert i EBA. Driveren bak de store investeringene i Trøndelag er knyttet til byggingen av kampflybasen på Ørlandet. Byggingen omfatter blant annet forlengelse av dagens rullebane, og bygging av nødvendige hangarer og bygg for F-35 kampfly.

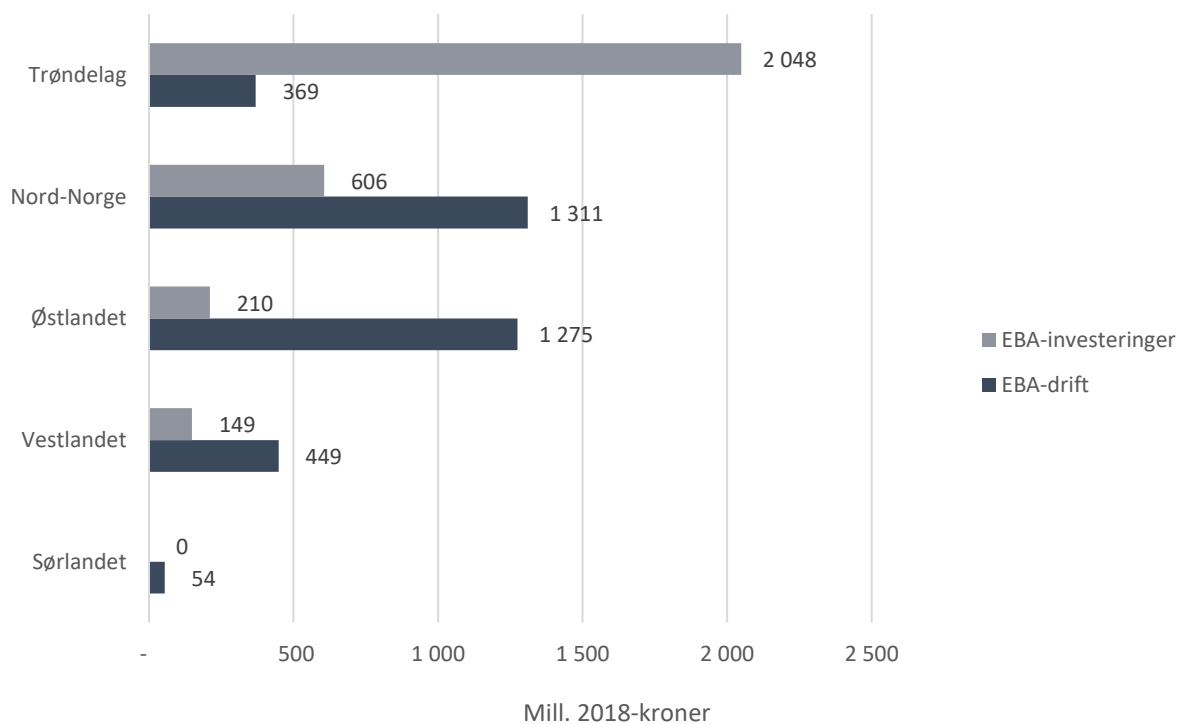
Fordelingen av EBA-investeringer på fylkesnivå er vist i figur 9. Trøndelag som fylke peker seg ut med hensyn til investeringsaktivitet av de samme årsakene som nevnt i avsnittet over. Ellers investeres det også mye i EBA i Troms og Nordland. Det er ventet at investeringsnivået vil gå betydelig opp i Nordland i årene som kommer, som følge av at Evenes skal bygges opp for å huse nye maritime patruljefly og fungere som en fremskutt operasjonsbase for kampfly. Også Finnmark vil se økte investeringer i EBA for å tilrettelegge Porsangmoen leir til Finnmark landforsvar.

En del EBA-investeringer er kategorisert som lands- eller regiondekkende, slik som eksempelvis ulike energiøkonomiserende tiltak. Lokaliseringen av andre investeringer er gradert informasjon, og følgelig ikke tilgjengeliggjort til dette arbeidet. I sum utgjør slike investeringer i underkant av 600 mill. kroner i 2018.

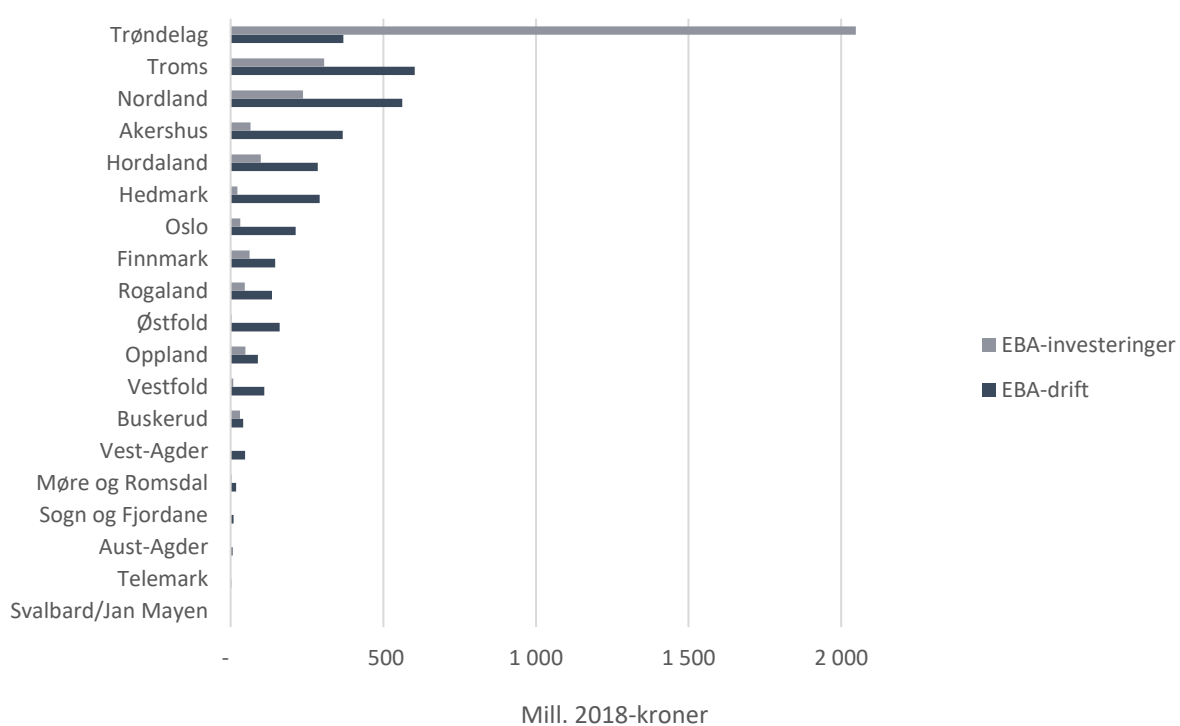
EBA-drift

Driftsutgifter knyttet til EBA utgjorde 3,5 mrd. kroner av det totale økonomiske bidraget i 2018. Av dette går 45 millioner til en ukjent samlepost som dekker EBA-drift på sikkerhetsgraderte lokasjoner. Som det fremkommer av figur 8, er det Nord-Norge og Østlandet som har de største driftsutgiftene. Den fylkesvise fordelingen av driftsutgifter til EBA er nærmere beskrevet i kapittel 1.3. Figur 9 viser en fylkesvis oppstilling av driftsutgiftene knyttet til EBA. Troms og Nordland har de største fylkesvise andelene av EBA-utgifter. Dette er fylker med høy forsvarsaktivitet, og det er derfor naturlig at en stor andel av sektorens bygningsmasse er lokalisert i disse områdene.

⁸ Investeringer underlagt kapittel 1761, post 47 er inkludert i beregningene.

Figur 8 – Regionsvis fordeling av forsvarssektorens utgifter tilknyttet EBA-investeringer og -drift i 2018

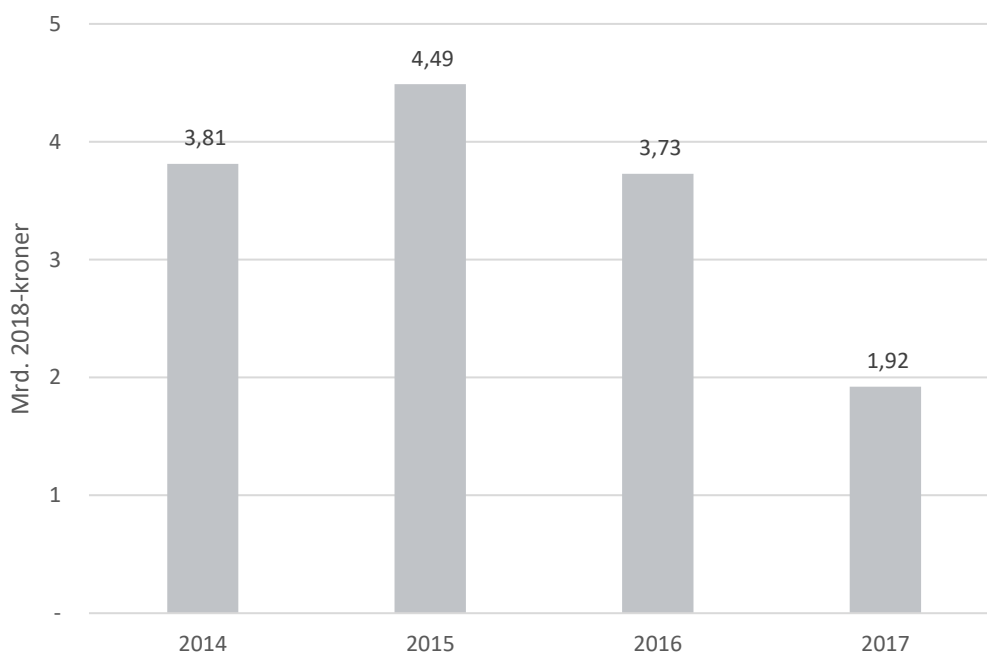

Figur 9 – Fylkesvis fordeling av forsvarssektorens utgifter tilknyttet EBA-investeringer og -drift i 2018

2.5. INDIREKTE EFFEKT: INDUSTRISAMARBEID

Industrisamarbeid (også kalt gjenkjøp) er et virkemiddel i Nasjonal forsvarsindustriell strategi, som norske myndigheter benytter for å sikre og øke norsk industris tilgang til utenlandske, forsvarsrelaterte markeder.⁹ Ordningen bidrar til å styrke industriens kompetanse, kapasitet og markedsmuligheter til det beste for Forsvaret og norsk industri. Ved anskaffelser av materiell fra utlandet for mer enn 50 mill. kroner, stiller normalt norske myndigheter krav til den utenlandske leverandøren om å sikre aktivitet for norsk industri gjennom direkte eller indirekte oppdrag for en tilsvarende verdi. Det internasjonale forsvarsmarkedet er i utgangspunktet et lukket marked preget av nasjonal kontroll og favorisering av egen industri. Eksempelvis gir EU-traktatens artikkel 346 EU/EØS-land, ut fra vesentlige sikkerhetsinteresser, adgang til å unnta anskaffelser av forsvarsmateriell fra EUs regler for det indre marked. Industrielt samarbeid er derfor et nødvendig virkemiddel for å sikre konkurransedyktig norsk industri adgang til utenlandske markeder.

Verdien¹⁰ av gjenkjøp for 2018 vil ikke foreligge før primo 2020. Verdien for 2017 er således det siste tilgjengelige tallet. Figur 10 viser den overordnede, historiske utvikling i gjenkjøpsverdi. I 2017 er verdien av industrisamarbeid beregnet til å utgjøre om lag 1,9 mrd. kroner for norsk forsvarsindustri. Det er store årlige variasjoner når det gjelder verdien av gjenkjøp, både på overordnet nivå og på det som gjenspeiles i den regions- og fylkesvis fordelingen. Disse variasjonene kan betegnes som naturlig variasjon over tid, og har sammenheng med typen av prosjekter som krediteres i forhold til gjenkjøp.

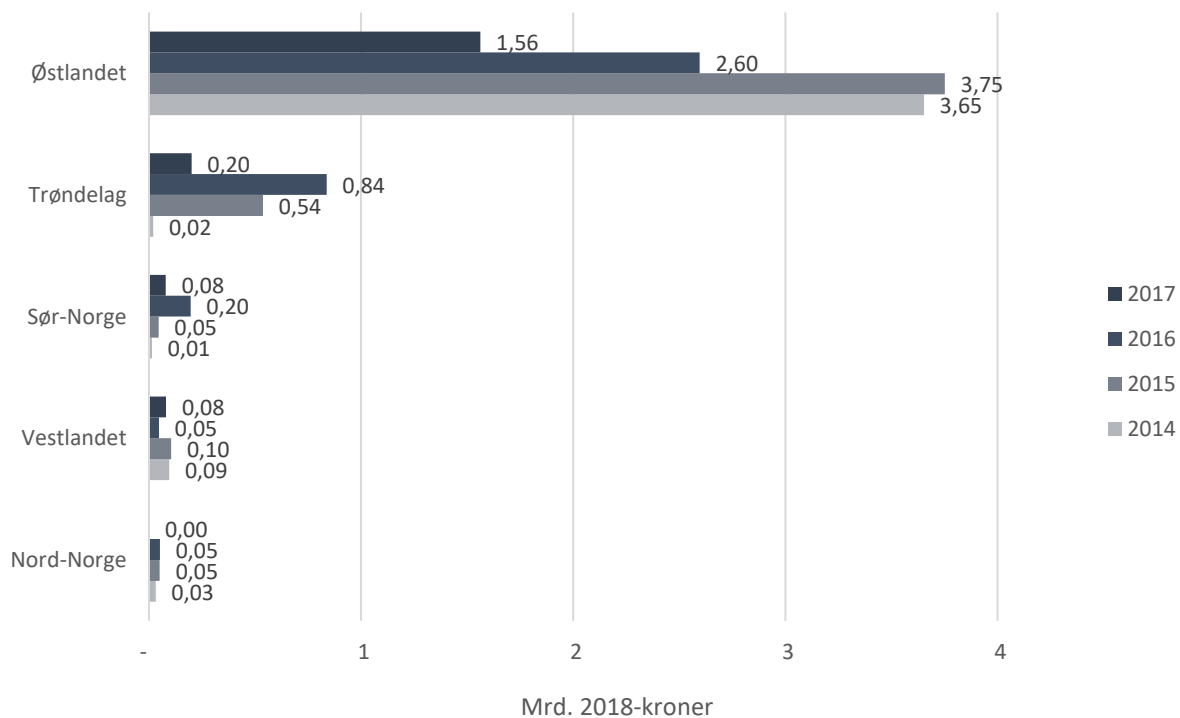
Figur 10 – Total gjenkjøpsverdi i perioden 2014–2017

Figur 11 og 12 viser henholdsvis regionsvis og fylkesvis fordeling av verdi på gjenkjøp i 2017, med tilhørende gjenkjøpsverdi for 2016, 2015 og 2014. Fordelingene reflekterer de geografiske tyngdepunktene for norsk forsvarsindustri, og viser også de store årlige variasjonene i gjenkjøpsverdi. For 2017 er det registrert gjenkjøp hos totalt 48 norske bedrifter. Av disse var det 27 bedrifter som hadde registrert gjenkjøp for 2016. Vedlegg 3 gir en mer detaljert fremstilling av

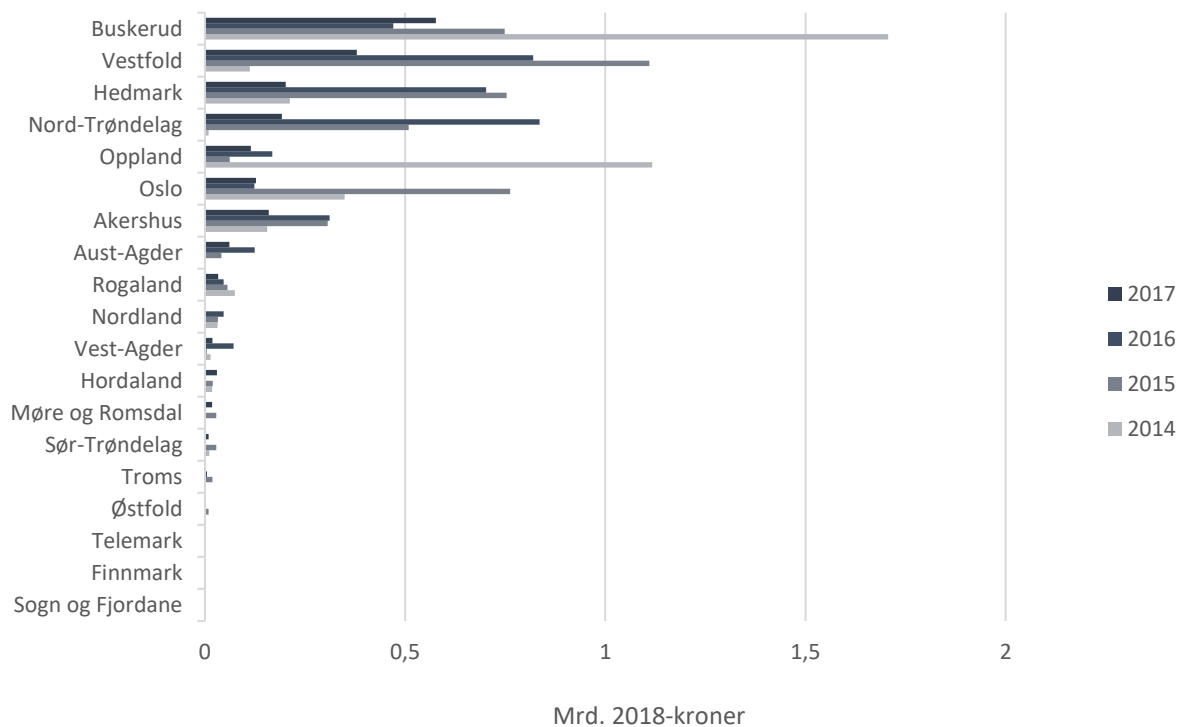
⁹ Meld. St. 9 (2015–2016). Nasjonal forsvarsindustriell strategi.

¹⁰ Verdien av gjenkjøp er ikke tilsvarende det kronebeløpet utenlandske foretak har handlet for med norske leverandører som følge av gjenkjøpsavtaler. Verdien beregnes ut fra et sett med kriterier, hvor blant annet størrelsen på bedriftene er en faktor.

regional og fylkesvis fordeling av gjenkjøpsverdi i perioden 2014-2017.

Figur 11 – Total gjenkjøpsverdi fordelt på region for perioden 2014-2017

Figur 12 – Total gjenkjøpsverdi fordelt på fylke for perioden 2014-2017

3. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Denne rapporten har tatt for seg hva forsvarssektoren økonomisk bidrar med til samfunnet gjennom sin tilstedeværelse og aktivitet, og hvilken effekt dette har for de regioner og fylker som er berørt. Det totale bidraget til samfunnet er for 2018 beregnet til å være 31,4 mrd. kroner. Denne beregningen er basert på sektorens utgifter knyttet til avlønning av personell, vare- og tjenestekonsum, samt EBA (drift og investeringer). I tillegg kommer effekten av gjenkjøp på 1,9 mrd. kroner. Ellers er den økonomiske effekten til utlandet beregnet til 5,6 mrd. kroner. Ytterligere 6,3 mrd. kroner går til utlandet gjennom kampflyinvesteringer.

Av det samlede bidraget til samfunnet som forsvarssektoren står for, kan 39 prosent relateres til kjøp av varer og tjenester, 38 prosent er personellrelaterte utgifter fra privat forbruk og skatt, og 23 prosent kommer fra EBA (investering og drift).

Regionsvis fordeling viser at det er Østlandet som er mottaker av den største andelen av forsvarssektorens bidrag til samfunnet. Dog knytter det seg en viss usikkerhet til dette som følge av at den geografiske fordelingen av vare- og tjenestekjøp innebærer at noen av effektene kan være registrert på Østlandet, men faktisk har funnet sted i andre regioner.

Det samlede direkte bidraget for 2018 fordeler seg på de syv største fylkene etter følgende rangering:

1. Trøndelag (3,3 mrd. kroner)
2. Akershus (2,8 mrd. kroner)
3. Oslo (2,4 mrd. kroner)
4. Troms (2,3 mrd. kroner)
5. Hordaland (2,0 mrd. kroner)
6. Nordland (1,5 mrd. kroner)
7. Buskerud (1,5 mrd. kroner)

De fire fylkene/områdene med lavest økonomisk bidrag fra forsvarssektoren er Aust-Agder, Telemark, Sogn og Fjordane og Svalbard/Jan Mayen.

Den geografiske fordelingen av forsvarssektorens økonomiske bidrag til samfunnet speiler i stort sektorens geografiske lokalisering. Dette gjelder spesielt den økonomiske effekten generert av personell. For regionen Nord-Norge utgjør den økonomiske effekten av personell 40 prosent av det totale økonomiske bidraget. For Østlandet og Sørlandet utgjør kjøp av varer og tjenester henholdsvis 54 og 61 prosent av forsvarssektorens totale økonomiske bidrag til regionen.

Vedlegg 1: Fordeling av disponibel inntekt på kategori og antatt forbrukssted

Kategori	Forbruksandel i 2017 ¹¹	Antatt forbrukssted ¹²
Transport	14,50	Bostedsfylke
Matvarer og alkoholholdige drikkevarer	11,30	Bostedsfylke
Kultur og fritid	10,90	Bostedsfylke
Alkoholholdige drikker og tobakk	3,80	Bostedsfylke
Egenandeler til helse	2,90	Bostedsfylke
Sum forbruk bostedsfylke	43,40	
Bolig, lys og brensel ¹³	21,60	Ukjent
Utenlandskonsum	8,50	Ukjent
Overnattings- og serverings tjenester	6,70	Ukjent
Møbler og husholdningsartikler	5,90	Ukjent
Klær og skotøy	4,50	Ukjent
Post- og teletjenester	2,00	Ukjent
Utdanning	0,40	Ukjent
Sum ukjent forbruk	49,60	
Sparing¹⁴	7,00	Ukjent
Sum disponibel inntekt	100,00	

¹¹ Forbruksandeler er hentet fra følgende kilde: Statistisk sentralbyrå (2018). Dette bruker nordmenn penger på. Tilgjengelig fra: < <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/dette-bruker-nordmenn-penger-pa> >.

¹² Dersom den ansatte pendler antas det at halvparten av alt forbruk som inngår i «Bostedsfylke» benyttes ved arbeidssted/tjenestefylke.

¹³ Bolig, lys og brensel omfatter blant annet husleie, vedlikehold og reparasjon av bolig og elektrisitet. Disse utgiftene er det vanskelig å henvise sikkert – eksempelvis vil nedbetaling av boliglån kunne gjøres til et annet sted enn bostedsfylke, det samme med betaling av strømudgifter. Boligvedlikehold kan trolig henvises til bostedsfylke, men det er problematisk å isolere disse utgiftene.

¹⁴ Sparingsandelen antas å utgjøre differansen mellom disponibel inntekt (100 prosent) og andelen benyttet til forbruk.

Vedlegg 2: Regional og fylkesvis fordeling av økonomiske effekter av forsvarssektorens tilstedeværelse

Tabellen under viser regional og fylkesvis fordeling av forsvarssektorens økonomiske bidrag i 2018. Tallene er presentert i 2018-kroner.

Nord-Norge	4 224 639 431
Finnmark	405 540 494
EBA-drift	145 397 978
EBA-investeringer	61 742 268
Forbruk og skatt	156 508 311
Vare- og tjenestekjøp	41 891 936
Nordland	1 522 888 590
EBA-drift	562 201 286
EBA-investeringer	237 417 764
Forbruk og skatt	562 961 843
Vare- og tjenestekjøp	160 307 697
Svalbard/Jan Mayen	2 374 258
EBA-drift	-
Forbruk og skatt	1 049 426
Vare- og tjenestekjøp	1 324 833
Troms	2 293 836 087
EBA-drift	603 055 323
EBA-investeringer	306 655 198
Forbruk og skatt	949 631 307
Vare- og tjenestekjøp	434 494 260
Trøndelag	3 312 621 005
Trøndelag	3 312 621 005
EBA-drift	369 273 981
EBA-investeringer	2 048 483 957
Forbruk og skatt	487 010 409
Vare- og tjenestekjøp	407 852 658
Vestlandet	3 593 343 064
Hordaland	1 965 541 619
EBA-drift	285 595 833
EBA-investeringer	99 178 329
Forbruk og skatt	935 532 029
Vare- og tjenestekjøp	645 235 429
Møre og Romsdal	870 188 728
EBA-drift	17 846 750
EBA-investeringer	3 708 168
Forbruk og skatt	46 335 484
Vare- og tjenestekjøp	802 298 326
Rogaland	701 146 394

EBA-drift	135 671 874
EBA-investeringer	46 149 660
Forbruk og skatt	189 454 125
Vare- og tjenestekjøp	329 870 735
Sogn og Fjordane	56 466 324
EBA-drift	9 432 036
Forbruk og skatt	22 230 332
Vare- og tjenestekjøp	24 803 955
Østlandet	9 429 066 777
Akershus	2 818 386 679
EBA-drift	367 091 884
EBA-investeringer	64 711 939
Forbruk og skatt	879 263 494
Vare- og tjenestekjøp	1 507 319 363
Buskerud	1 465 939 340
EBA-drift	40 559 158
EBA-investeringer	30 978 145
Forbruk og skatt	169 587 851
Vare- og tjenestekjøp	1 224 814 186
Hedmark	920 291 146
EBA-drift	292 002 207
EBA-investeringer	22 496 872
Forbruk og skatt	504 306 836
Vare- og tjenestekjøp	101 485 230
Oppland	777 854 624
EBA-drift	89 681 301
EBA-investeringer	48 850 027
Forbruk og skatt	200 411 601
Vare- og tjenestekjøp	438 911 695
Oslo	2 353 868 217
EBA-drift	212 857 042
EBA-investeringer	31 327 523
Forbruk og skatt	734 617 997
Vare- og tjenestekjøp	1 375 065 655
Telemark	82 104 986
EBA-drift	2 021 065
EBA-investeringer	196 691
Forbruk og skatt	27 689 566
Vare- og tjenestekjøp	52 197 664
Vestfold	513 487 037
EBA-drift	109 958 531
EBA-investeringer	8 001 755
Forbruk og skatt	145 476 125
Vare- og tjenestekjøp	250 050 626
Østfold	497 134 747

EBA-drift	160 798 747
EBA-investeringer	3 476 375
Forbruk og skatt	226 217 899
Vare- og tjenestekjøp	106 641 727
Sørlandet	367 260 144
Aust-Agder	84 577 240
EBA-drift	6 536 455
Forbruk og skatt	23 059 903
Vare- og tjenestekjøp	54 980 883
Vest-Agder	282 682 904
EBA-drift	47 540 258
EBA-investeringer	32 309
Forbruk og skatt	67 070 900
Vare- og tjenestekjøp	168 039 437
Utland	11 915 100 593
Utland	11 915 100 593
Forbruk og skatt	85 731 946
Kampflyinvesteringer	6 304 354 888
Vare- og tjenestekjøp	5 525 013 759
Ukjent region	10 474 557 429
Ukjent fylke	10 474 557 429
EBA-drift	45 294 820
EBA-investeringer	589 365 662
Forbruk og skatt	5 594 424 528
Vare- og tjenestekjøp	4 245 472 419
Totalsum alle fylker og regioner	43 316 588 443¹⁵

¹⁵ Økonomisk bidrag til utlandet på 11,9 mrd. kroner holdes utenfor i omtalen av totaltallet i rapporten på 31,4 mrd. kroner.

Vedlegg 3: Regional og fylkesvis fordeling av gjenkjøpsverdi for perioden 2014–2017¹⁶

	2014	2015	2016	2017
Nord-Norge	31 532 616	50 721 014	51 414 068	530 102
Finnmark	-	-	-	-
Troms	-	18 516 419	4 646 642	-
Nordland	31 532 616	32 204 594	46 767 426	530 102
Trøndelag	19 790 108	536 919 294	837 435 855	201 024 305
Nord-Trøndelag	9 302 769	508 760 856	836 015 804	192 008 125
Sør-Trøndelag	10 487 339	28 158 439	1 420 052	9 016 180
Vestlandet	94 866 397	104 557 351	47 265 508	80 595 872
Møre og Romsdal	2 621 360	28 457 261	393 490	18 148 891
Sogn og Fjordane	-	-	-	-
Hordaland	17 627 960	19 622 014	196 677	29 701 380
Rogaland	74 617 076	56 478 077	46 675 341	32 745 601
Østlandet	3 653 137 354	3 751 528 248	2 596 266 205	1 561 704 608
Hedmark	212 251 702	753 652 919	702 470 219	201 945 154
Oppland	1 117 171 932	61 875 045	168 196 619	114 311 390
Buskerud	1 706 361 854	748 979 910	470 131 890	577 078 745
Oslo	349 190 474	761 981 823	123 268 849	127 599 700
Akershus	155 453 708	306 222 829	311 104 353	159 336 930
Telemark	218 296	186 523	124 457	-
Vestfold	112 370 681	1 109 990 019	819 716 711	379 254 653
Østfold	118 707	8 639 180	1 253 107	2 178 037
Sør-Norge	13 863 751	45 749 392	196 056 812	79 365 209
Aust-Agder	-	41 261 816	124 433 515	61 007 157
Vest-Agder	13 863 751	4 487 576	71 623 297	18 358 053
Totalsum	3 813 190 227	4 489 475 300	3 728 438 448	1 923 220 096

¹⁶ Tallene er presentert i 2018-kroner

Vedlegg 4: Regional og fylkesvis fordeling av økonomiske effekter av forsvarssektorens økonomiske bidrag for perioden 2014-2017¹⁷

	2014	2015	2016	2017
Nord-Norge	5 552 786 911	5 146 484 528	5 082 862 453	4 917 113 211
Troms	2 857 850 880	2 894 596 511	3 022 739 835	3 075 841 600
EBA-drift	442 184 228	459 396 144	372 024 095	339 514 454
EBA-investering	556 064 609	584 828 751	643 694 342	478 757 343
Godskrevne gjenkjøp	-	18 516 419	4 646 642	-
Kjøp av varer og tjenester	430 652 824	403 207 782	424 904 394	424 857 221
Personellutgifter	1 428 949 218	1 428 647 415	1 577 470 362	1 832 712 582
Nordland	2 203 724 436	1 750 663 111	1 635 142 744	1 515 027 094
EBA-drift	366 553 402	422 724 327	328 262 026	325 667 268
EBA-investering	510 511 274	148 433 383	81 700 707	126 395 354
Godskrevne gjenkjøp	31 532 616	32 204 594	46 767 426	-
Kjøp av varer og tjenester	196 896 746	149 250 503	152 197 498	111 908 138
Personellutgifter	1 098 230 398	998 050 304	1 026 215 087	951 056 334
Finnmark	449 380 489	496 108 520	422 694 085	324 281 064
EBA-drift	121 607 860	124 845 965	100 336 239	96 769 938
EBA-investering	90 910 068	157 509 501	88 099 811	14 938 252
Godskrevne gjenkjøp	-	-	-	-
Kjøp av varer og tjenester	50 554 720	40 513 070	37 589 045	40 603 677
Personellutgifter	186 307 841	173 239 984	196 668 990	171 969 197
Svalbard/Jan Mayen	40 844 081	5 116 387	2 285 788	1 963 452
EBA-drift	-	1 207 323	-	1 109 630
EBA-investering	40 128 016	3 415 825	796 804	507 862
Kjøp av varer og tjenester	716 065	493 238	397 299	345 960
Personellutgifter	-	-	1 091 685	-
Ukjent fylke	987 026	-	-	-
EBA-investering	987 026	-	-	-
Trøndelag	1 091 716 983	2 148 205 968	3 553 723 246	2 918 177 436
Sør-Trøndelag	872 547 093	1 460 694 046	2 529 276 163	2 693 736 659
EBA-drift	136 373 182	146 803 690	115 940 703	115 175 867
EBA-investering	32 378 501	607 864 773	1 669 469 275	1 760 067 212
Godskrevne gjenkjøp	10 487 339	28 158 439	1 420 052	-
Kjøp av varer og tjenester	208 681 968	172 661 826	213 474 768	189 063 995
Personellutgifter	484 626 104	505 205 319	528 971 364	629 429 586
Nord-Trøndelag	216 904 630	687 511 922	1 024 447 083	224 440 777
EBA-drift	74 295 965	87 422 050	69 142 490	72 771 722
EBA-investering	58 385 588	4 060 490	3 462 669	45 055 799
Godskrevne gjenkjøp	9 302 769	508 760 856	836 015 804	-
Kjøp av varer og tjenester	14 123 957	27 846 609	38 146 838	28 534 429
Personellutgifter	60 796 350	59 421 917	77 679 282	78 078 827

¹⁷ Tallene er presentert i 2018-kroner

Ukjent fylke	2 265 260	-	-	-
EBA-investering	2 265 260	-	-	-
Vestlandet	3 837 309 950	4 000 885 923	3 985 524 947	3 908 579 945
Hordaland	2 579 678 466	2 744 629 349	2 713 810 454	2 738 058 997
EBA-drift	206 282 961	211 602 051	170 392 631	163 830 548
EBA-investering	152 384 093	371 684 783	308 160 316	243 178 191
Godskrevne gjenkjøp	17 627 960	19 622 014	196 677	-
Kjøp av varer og tjenester	680 337 134	662 175 772	652 762 787	673 333 092
Personellutgifter	1 523 046 317	1 479 544 729	1 582 298 042	1 657 717 166
Rogaland	612 322 625	553 182 179	839 593 976	755 109 870
EBA-drift	100 923 280	102 763 396	88 251 323	94 099 093
EBA-investering	11 334 038	17 151 572	13 109 676	13 466 457
Godskrevne gjenkjøp	74 617 076	56 478 077	46 675 341	-
Kjøp av varer og tjenester	183 926 816	135 691 135	429 501 860	385 033 289
Personellutgifter	241 521 415	241 097 999	262 055 775	262 511 031
Møre og Romsdal	600 628 489	659 262 036	385 086 446	387 135 889
EBA-drift	9 961 162	11 122 288	8 771 536	10 088 623
EBA-investering	1 093 106	915 561	257 552	752 599
Godskrevne gjenkjøp	2 621 360	28 457 261	393 490	-
Kjøp av varer og tjenester	567 559 979	599 858 615	349 909 218	360 178 710
Personellutgifter	19 392 882	18 908 313	25 754 651	16 115 957
Sogn og Fjordane	44 615 379	43 812 358	47 034 072	28 275 188
EBA-drift	8 295 300	8 690 952	6 131 655	6 696 053
EBA-investering	-	7 177 365	2 596 945	83 262
Godskrevne gjenkjøp	-	-	-	-
Kjøp av varer og tjenester	30 971 126	21 552 147	27 892 408	14 333 226
Personellutgifter	5 348 953	6 391 895	10 413 064	7 162 647
Ukjent fylke	64 990	-	-	-
EBA-investering	64 990	-	-	-
Østlandet	19 143 189 513	17 739 154 242	16 674 087 197	13 748 885 392
Oslo	6 054 234 170	5 827 052 038	5 141 201 947	5 177 181 902
EBA-drift	289 319 623	297 729 938	206 973 167	189 189 275
EBA-investering	251 331 944	115 577 916	144 079 807	117 158 973
Godskrevne gjenkjøp	349 190 474	761 981 823	123 268 849	-
Kjøp av varer og tjenester	3 910 347 579	3 473 809 197	3 392 653 170	3 628 633 607
Personellutgifter	1 254 044 550	1 177 953 164	1 274 226 955	1 242 200 048
Akershus	4 589 455 348	4 557 667 655	4 581 475 983	3 993 343 503
EBA-drift	237 112 486	263 519 685	200 945 964	165 955 860
EBA-investering	37 336 181	34 327 453	9 192 196	28 384 245
Godskrevne gjenkjøp	155 453 708	306 222 829	311 104 353	-
Kjøp av varer og tjenester	3 001 099 680	2 826 356 333	2 777 636 902	2 561 465 041
Personellutgifter	1 158 453 293	1 127 241 355	1 282 596 568	1 237 538 358
Buskerud	3 698 557 633	2 025 844 610	1 651 491 511	1 566 792 587
EBA-drift	30 715 085	29 895 230	23 894 017	26 494 769
EBA-investering	8 910 891	5 082 043	3 375 917	10 041 848

Godskrevne gjenkjøp	1 706 361 854	748 979 910	470 131 890	-
Kjøp av varer og tjenester	1 885 083 032	1 181 944 861	1 078 153 625	1 469 015 334
Personellutgifter	67 486 772	59 942 566	75 936 061	61 240 636
Oppland	1 894 973 960	1 034 859 897	1 378 508 082	882 510 835
EBA-drift	71 348 248	70 289 211	54 140 251	51 762 834
EBA-investering	59 371 007	97 360 662	8 042 523	1 159 207
Godskrevne gjenkjøp	1 117 171 932	61 875 045	168 196 619	-
Kjøp av varer og tjenester	413 200 991	586 782 226	894 171 746	501 694 730
Personellutgifter	233 881 782	218 552 752	253 956 943	327 894 064
Hedmark	1 685 631 205	2 101 384 099	2 048 528 248	1 226 248 406
EBA-drift	242 100 840	244 705 190	195 179 438	166 755 170
EBA-investering	127 855 930	86 205 468	43 534 468	16 678 013
Godskrevne gjenkjøp	212 251 702	753 652 919	702 470 219	-
Kjøp av varer og tjenester	72 013 926	64 512 286	61 435 014	62 744 197
Personellutgifter	1 031 408 806	952 308 237	1 045 909 108	980 071 025
Østfold	566 328 773	600 445 352	644 921 480	487 665 824
EBA-drift	68 808 199	118 396 787	96 686 605	64 398 641
EBA-investering	56 177 795	85 357	-	1 481 682
Godskrevne gjenkjøp	118 707	8 639 180	1 253 107	-
Kjøp av varer og tjenester	142 246 363	223 032 363	256 320 975	146 620 459
Personellutgifter	298 977 708	250 291 665	290 660 794	275 165 041
Vestfold	560 649 326	1 472 158 221	1 156 099 780	364 014 191
EBA-drift	38 974 841	75 046 231	53 764 765	26 508 081
EBA-investering	3 213 872	680 376	-	225 392
Godskrevne gjenkjøp	112 370 681	1 109 990 019	819 716 711	-
Kjøp av varer og tjenester	299 464 169	183 634 373	180 532 647	250 732 060
Personellutgifter	106 625 763	102 807 222	102 085 657	86 548 657
Telemark	92 722 902	119 742 369	71 860 168	51 128 142
EBA-drift	773 856	841 889	586 058	575 692
Godskrevne gjenkjøp	218 296	186 523	124 457	-
Kjøp av varer og tjenester	91 730 750	118 713 957	71 149 654	50 552 450
Ukjent fylke	636 196	-	-	-
EBA-investering	636 196	-	-	-
Sør-Norge	416 758 371	456 521 443	547 923 220	335 222 977
Vest-Agder	340 967 770	354 658 416	359 273 340	271 250 711
EBA-drift	34 764 418	35 448 601	27 482 719	22 619 883
EBA-investering	1 465 648	15 435 634	6 432 949	34 865
Godskrevne gjenkjøp	13 863 751	4 487 576	71 623 297	-
Kjøp av varer og tjenester	175 076 718	189 545 003	133 200 832	148 199 521
Personellutgifter	115 797 234	109 741 601	120 533 544	100 396 442
Aust-Agder	75 790 601	101 863 027	188 649 880	63 972 266
EBA-drift	6 207 019	6 276 032	5 532 898	5 944 167
Godskrevne gjenkjøp	-	41 261 816	124 433 515	-
Kjøp av varer og tjenester	69 583 582	54 325 179	58 683 467	58 028 099
Utland	508 695 538	315 590 155	332 355 986	442 890 370

Utland	508 695 538	315 590 155	332 355 986	442 890 370
Kjøp av varer og tjenester	100 443	123 234	274 548	-
Personellutgifter	508 595 094	315 466 921	332 081 438	442 890 370
Ukjent region	2 052 071 947	1 556 458 686	1 403 789 385	1 680 908 506
Ukjent fylke	2 052 071 947	1 556 458 686	1 403 789 385	1 680 908 506
EBA-drift	597 523 862	405 417 985	402 274 560	489 227 526
EBA-investering	216 322 467	3 411 683	-	164 706 757
Kjøp av varer og tjenester	5 158	17 558	-	100 886 043
Personellutgifter	1 238 220 460	1 147 611 460	1 001 514 825	926 088 180
Totalsum	32 602 529 213	31 363 300 945	31 580 266 434	27 951 777 835